

Dr. Drago Štoka

Čas je, da stopimo na pravo, slovensko pot!

Metod Berlec, foto: Gregor Pohleven, Robert Fojkar

Drugo Štoka se je rodil leta 1937 na Kontovelu pri Trstu. Danes živi na Opčinah. Po končani klasični gimnaziji v Trstu je najprej študiral slavistiko v Ljubljani, a se je kmalu preusmeril na pravno fakulteto v Trstu in postal odvetnik. Svoje življenjsko zanimanje je posvetil predvsem delovanju v okviru stranke Slovenska skupnost (SSK) in svoje sile usmerjal v samostojno politično nastopanje Slovencev, saj je bil štirikrat izvoljen za deželnega poslanca. Je predsednik Sveta slovenskih organizacij (SSO). Že od mladih let je bil ves čas kulturno in publicistično zelo dejaven. Nazadnje je izdal knjigo *Iztrgani spomini*.

Gospod Štoka, del slovenske narodne skupnosti v Italiji in del zainteresirane javnosti v Sloveniji je razburila podelitev zlatega reda, ki ga je iz rok slovenskega predsednika Boruta Pahorja prejela predsednica italijanske dežele Furlanije - Julijske krajine (FJK) Debora Serracchiani. Je ta podelitev za vas sporna?

Skušal bom zelo odkrito odgovoriti. Predsednik slovenske države Borut Pahor ima vso pravico, da se samostojno in svobodno odloča o stvareh, ki jih hoče izvesti. Posebej tam, kjer živijo Slovenci v zamejstvu, to je v Italiji, Avstriji, Madžarski in Hrvaški, je naravnost priporočljivo, da ima Slovenija dober odnos, pozitivno sodelovanje z omenjenimi državami, ker imamo Slovenci v zamejstvu od takega načina dela lahko le pozitivne sado-ve. Glede podelitve zlatega reda predsednici deželne vlade FJK Debora Serracchiani pa na kratko tole: dobro bi bilo, da bi se predsednik slovenske republike Borut Pahor o tem v eni ali drugi obliki posvetoval in se soočil z mnenji celotne slovenske narodne skupnosti v Italiji, ker imajo pač taka priznanja tudi odmeven politični učinek. V tem trenutku podeliti tako pomembno priznanje predsednici deželne vlade FJK, ki slovensko narodno skupnost krči v njeni narodnostni, politični in vsehsplošni ravni z ukrepi, kot so ukinitvev pokrajin, okrnitev dvojezičnih občin itd., po mojem mnenju ni zelo modro dejanje. Osebnostno bi bil za to, da se to zlato priznanje podeli

deželi Furlaniji - Julijski krajini kot taki, ki je v svojem 50-letnem življenju (prve volitve v deželni zbor so bile leta 1964) pokazala od prvega predsednika deželne vlade Alfreda Berzantija naprej, da ji je za to, da je z vsemi sosedi, torej tudi s Slovenijo in z Avstrijo oz. Koroško, v dobrih odnosih. Takšno priznanje bi izročili v roke sedanji predsednici Serracchianijevi, a bilo bi namenjeno deželi FJK kot taki. To bi imelo seveda drugačen pomen in reakcija slovenske narodne skupnosti v Italiji bi ne bila v glavnem negativna, kot je pač danes ob nagradi »ad personam« gospe Debori Serracchiani. Še tole: slišal sem, da so nekateri iz kabineta predsednika Boruta Pahorja to priznanje utemeljevali s teorijo, da je Serracchianijeva po Matteu Renziju številka dve v vladajoči Demokratični stranki. Ne vem, koliko ta trditev drži. Renzi je absoluten prvak v svoji stranki, vsi njegovi tesni sodelavci, med katere spada tudi Serracchianijeva, pa številka dve ali tri ali štiri, če hočete.

Šlo naj bi torej za problematiko uveljavitve deželnega zakona za reformo krajevnih uprav, ki naj slovenski narodni skupnosti ne bi bila naklonjena. Nam lahko nekoliko bolj pojasnite, za kaj pravzaprav gre?

Reforma krajevnih uprav v deželi je zelo sporna zadeva in bo najbrž končala v eni ali drugi obliki pred ustavnim sodiščem. Na silo združevati ali celo ukinjati občine, ki imajo za seboj stoletno zgodovino, je zelo vprašljivo. Tako kot je navadnemu občanu ob strani župan ali občina, ne more biti nobena druga ustanova, ne dežela, še manj pa država. To bo v Italiji povzročilo gotovo močan odpor, ko bo Italija oz. njena vlada to izvedla po vsej državi. Med prvimi je pri nas to reformo začela dežela FJK, ker hoče biti prva v razredu. Slovenci bomo, če bo do tega prišlo, utrpeli s to reformo nepopravljivo politično in narodno škodo, ker bomo ob veliko število slovenskih županov, ki jih imamo danes v 32 občinah, kjer je z zakonom priznano, da strnjeno živi slovenska narodna skupnost.

Ukinjanje ali nasilno združevanje teh občin bo v prihodnosti zelo prizadelo naše

vsesplošno življenje in delovanje v teh občinah in to bo z ustavnega vidika zelo problematično dejanje. Si mislite, da bi v Sloveniji začeli na tak način ukinjati ali nasilno združevati občine? Si zamislite, kaj bi bilo npr. s Koprom, Piranom, z Izolo, če bi jih hoteli združiti v eno samo občino? Bil bi revolt in pika. Pri nas pa naj bi bilo vse v redu, ker to počenja levičarska vlada (tako rimska kot deželna), ki naj bi bila pač Slovincem naklonjena. Če pa bi to storila desničarska vlada (pod vodstvom Berlusconijske), bi bil v Sloveniji in tudi pri nas v Italiji ogenj v strehi! Ali ni to skregano z načelnostjo in s politično koherentnostjo?

Kakšen je zdajšnji položaj slovenske narodne skupnosti v Italiji?

Tu bom v odgovoru krajši. Za zdaj nam ni hudo: imamo zaščitni zakon, čeprav zelo okrnjen in nedosleden, Italija in Slovenija nam ne krčita preveč prepotrebnih finančnih sredstev. Italija za prihodnji dve leti jamči enake prispevke našim organizacijam, Slovenija nam sicer nekaj krči, a ne toliko, da bi nas hudo ranilo.

Pomagamo si tudi z evroprojekti, z lastnimi pobudami tudi na ekonomskem področju in upam, da bomo vztrajali in tu tudi trdno »stali in obstali«.

V tem trenutku je za nas izredno pomembno, da bi nov italijanski volilni zakon zagotavljal našo navzočnost v prihodnem parlamentu tako, kot slovenska ustava jamči italijanski in madžarski narodni skupnosti navzočnost v slovenskem parlamentu. Zdaj smo odvisni od dobre volje kake stranke, ta čas Demokratske stranke, da nam omogoči navzočnost v parlamentu, a to je premalo, ker se lahko zgodi, da nam tega nobena italijanska stranka ne bo več omogočila in bomo torej potisnjeni ob stran političnega dogajanja na najvišjih ravneh.

S kakšnimi problemi in izzivi pa se sooča slovensko šolstvo v Italiji?

Ta čas naše šole od Trsta prek Gorice do Špetra v Benečiji dobro delujejo, uspevajo na vseh ravneh, so vsako leto številčno ▶

► močnejše. Te naše šole so državne, njihov obstoj in delovanje jamčijo poleg državnih zakonov tudi mednarodne pogodbe, tako da nam bi jih jutri težko kdo krčil ali celo ukinjal. Naj poudarim, da imamo tudi vrtce v slovenskem jeziku in smo torej na šolskem področju kriti na vseh stopnjah – vse do univerzitetnega študija.

Osebo si želim, da bi naše šole v Italiji dale učencem nekaj več ponosa in zavesti o narodni pripadnosti, saj smo člani slovenske skupnosti v Italiji, ki šteje od Milja do Trbiža približno 100.000 pripadnikov, to pa je kar lepo število. Naše šole so dale vrsto izobražencev in strokovnjakov na vseh področjih in to nam je v veliko zadoščenje.

V kolikšni meri je uresničen zaščitni zakon?

Delno sem na to že odgovoril. Zaščitni zakon (št. 38 iz leta 2001) bi bilo dobro dopolniti, kar mora seveda storiti italijanski parlament, ga posodobiti, izboljšati. A bojimo se, da bi se to lahko zgodilo v taki obliki, če bi zakon zopet šel v presojo v parlament, da bi ga lahko spremenili »in peius«, zato je morda bolje, da za zdaj pustimo stvari take, kot so danes, da ne bi pri tem utrpeli še kakšne poznejše škode. Bomo videli, kaj nam bo v tem smislu prinesla prihodnost, slovenska narodna skupnost pa mora pri vsem tem biti pazljiva, zelo natančna in budna, da bo šla v korak z napredkom časa, tehnologije in nove situacije, ne pa v kako brezizhodno ulico ali na čudne stranpote.

Kot sem opazil pred časom, je sedaj več dvojezičnih krajevnih tabel, kot jih je bilo pred leti. So še območja, kjer bi morali dvojezične table še postaviti?

Da, še jih manjka po vaseh, naseljih, mestnih rajonih in tudi v samem središču večjih mest, kot so Trst, Gorica, Čedad. Razni zakoni (med njimi omenjeni zaščitni zakon 38/2001) nam to omogočajo in mi moramo biti pri izvajanju teh norm načelni in vztrajni. Čas nam bo dal prav. Povsem pa nam manjkajo dvojezični napisi na avtocesti, ki gre od Tržiča (Monfalcone) do Škofij. Tu je (nasprotno!) celo Koper napisan samo v italijanščini! Tu je kar nekaj dela tudi za slovensko vlado v Ljubljani.

Kaj pa Trst?

Trst je glavno mesto dežele Furlanije - Julijske krajine in bi že zaradi tega moral biti za zgled vsem drugim krajem. Ta čas je na vladi v tržaški občini tako imenovana naša uprava in bilo bi pravičeno, če bi se držala črke in duha obstoječih zakonov in seveda mednarodnih pogodb pa tudi norm dobrega sosedskega obnašanja z Republiko Slovenijo, ki je v tem oziru, lahko rečem, kar zgledna.

V vaši nedavno izdani knjigi Iztrgani spo-

mini v podpoglavju Trst je naš sem prebral med drugim stavek: »Trst ni postal naš in ne bo nikdar več naš, pa naj se še tako sprenevedamo in sami sebe imamo za norca.« Ne vem, ampak ob teh besedah sem se kar nekoliko zdrznil, po pravici rečeno me je zabolelo pri srcu ...

Veste, to je pa takole: ko sem bil še čisto majhen, sem opazoval naše sosede pa tudi tete in strice, ki so hodili skoraj vsako soboto ali nedeljo (ne spomnim se točno, saj je bil to daljni maj pa tudi junij 1945) s tablami in z raznimi napisi manifestirat v Trst in zahtevali, naj bo Trst naš. Na Krasu, ki je bil takrat podčasno angloameriško upravo, je od ust do ust šla krilatica: »Življenje damo, a Trsta ne!«, »Trst je naš« itd. Še septembra 1953 se je takratni predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito tisočglavi množici na Okroglici na Krasu zaklinjal, da Trsta ne bo nikdar prepustil Italijanom. Pa se to ni zgodilo. Kot odrasčajoči mladenič sem spoznal, da ne bo v tem smislu Trst nikdar več naš, kot so nas od prvega maja 1945 naprej hoteli nekateri na vse mogoče načine prepričati. Pa tudi Gorica in Celovec ne bosta več naša, tako je pač. V teh mestih pa pripadniki slovenske narodne skupnosti tudi danes množično živimo, delamo, ustvarjamo in je prav, da to delamo v upanju, da bo vedno tako.

Danes so Trst, Gorica, Celovec postali kar kozmopolitska mesta. V njih žive Evropejci, ki govorijo italijansko, nemško, slovensko, se med seboj družijo, veliko sovražnosti v srcih, kot je je še pred kakim desetletjem bilo, ni zaznati. To je dobro, dobro je, da skušamo med seboj vzdrževati dialog, sodelovati, da nimamo hudih naklepov v srcih.

Trst sam je izredno zanimivo mesto, v katerem imajo vsa verstva svoja središča, svoje cerkve, sinagogo, kmalu bodo tudi prebivalci muslimanske vere imeli mošejo. Trst se zelo spreminja kot pravzaprav tudi Evropa kot taka. Ne vem, kako bo jutri, a danes je tako!

Kot Slovenec v Italiji ste bili zaradi pripadnosti slovenstvu večkrat verbalno napadeni. V vaši knjigi sta mi v oči padli dve žaljivki: »Ma non capisci proprio niente« in »Bruta schava, iero mi prima de ti«. Lahko poveste našim bralcem, v kakšnem kontekstu sta bili izrečeni?

Takih psovok smo bili kar v obilni meri deležni v svoji rani mladosti. »Ne razumeš prav nič,« in »Grda schava, sem bila prej jaz tu kot ti«. Mimogrede, na eni glavnih ulic v Trstu mi je mimoidoči zabrusil v obraz: »Tu smo v Italiji, tu govori italijansko!« To je bilo v letu Gospodovem 1955, ko sem se pripravil na maturo na slovenski klasični gimnaziji v Trstu in sem s prijateljem mirno hodil po mestu ter se z njim seveda pogovarjal v najinem maternem jeziku. To niso bili lepi časi! Potem so se počasi stvari izboljšale in danes

ni problema ne na vasi ne v mestu, ko govoriš povsod v svojem lepem slovenskem jeziku. A takrat je to bilo!

Po opravljeni klasični gimnaziji v Trstu ste se odpravili na študij slavistike v Ljubljani. A v tistih totalitarnih časih vam je bilo na prav poseben način onemogočeno študirati v Ljubljani!?

Mislím, da mi je vidna in nevidna Udba sledila, videla, da sem večkrat mimogrede vstopil v frančiškansko cerkev na Tromostovju ali v stolnico onkraj Ljubljane. Začudil sem se, ko sem neke nedelje nekje v kotu zagledal tudi profesorja, svojega predavatelja na slavistiki, in kar dobro mi je delo, da sem ga videl pri maši. Mislím pa, da so člani »tržaške« Udbe opazovali, kako se obnašam v Ljubljani, in so mi tako na neki način onemogočili študij slavistike v Ljubljani! Tako je pač bilo! Nisem dobil ne podpore ne sobe, ničesar, pa sem moral domov in vpisal sem se na pravno fakulteto, a mi ni žal.

Vas je slovenska Služba državne varnosti oziroma Udba nadzorovala, spremljala tudi po vrnitvi v Italijo?

Ne vem, nikdar nisem brskal po kakih arhivih in mislim, da tudi ne bom. Tajni agenti ali špijoni, kot smo jih v mladih letih imenovali, so pač pisali po mili volji, kar so hoteli in kar je bilo »ta vikšim« vseh. Spomnim se znanca oziroma prijatelja Mihe Goloba, župnika iz Škofje Loke, ki mi je pripovedoval, da ga skoraj vsako nedeljo pri glavni maši »obišče« neki primorski rojak in ga sprašuje o vsem mogočem, pa ga je večkrat »nevtaliziral« tako, da mu je na mizo dal steklenico brinjevca ali tropinovca in tajni agent je bil s tem kar zadovoljen. Zanimivo, da sem tega tajnega agenta mnogo mnogo let pozneje spoznal; po rodu je bil Tržičan in potrdil mi je, kako ga je župnik iz Škofje Loke znal gostoljubno sprejemati.

V Trstu smo z Udbo imeli mnogo opraviti tudi v začetku 70. let, ko je bila v teku odmrznitev dobe Staneta Kavčiča in so bili študijski dnevi Draga na Opčinah v ospredju zanimanja Udbe, pa kasneje, ko sta naša dva velika slovenska pisatelja Boris Pahor in Alojz Rebula izdala brošuro z intervjujem Edvarda Kocbeka. Tu pa je Udba v zamejstvu zagnala cel halo, mnogi podpisniki, ki so dali svoj pristop omenjeni brošuri, so hiteli odstopati, se od Borisa Pahorja in njegovega Zaliva distancirati, ga napadati, da me je še danes sram zanje! In nekateri imajo še to korajžo, da so še aktivni v naši zamejski družbi. Jaz bi se na njihovem mestu za vedno pobral, umaknil v ozadje in utihnil. Oni pa kar veselo naprej, samo da so na glavnih mestih. Ubogi mi, bi rekli Primorci.

Verjetno ste po drugi svetovni vojni močno občutili ideološko razdeljenost znotraj slovenske manjšine oziroma narodne skupnosti.

Seveda. Da smo tako hudo ideološko in narodno razklani, gre pripisati samo diktaturi, ki je v prvih povojnih letih vladala v Ljubljani in ki je ukazala »naprednim« Slovencem v zamejstvu, da se včlanijo v »napredne« italijanske stranke v Italiji, konkretno v komunistično in socialistično stranko, in naj tam iščejo svoj prostor ter omogočijo zmago socializma oz. komunizma v Italiji. Če v prvih petdesetih letih tega diktata ne bi bilo, bi bili lahko danes vsi Slovenci v zamejstvu združeni v eni slovenski stranki (tako kot je bilo pred drugo svetovno vojno), kjer bi veljalo načelo demokratičnosti in pluralizma, imeli posledično eno samo krovno kulturno zvezo, tako pa smo še danes revni, ker smo razdeljeni na podlagi omenjenega ukaza iz Ljubljane na dve duši in bo najbrž še mnogo mnogo časa žal tako!

Ste predsednik Sveta slovenskih organizacij v Italiji. Katere organizacije združuje SSO?

Združuje organizacije »ene duše« znotraj naše narodne skupnosti, to je organizacije, ki so jim ideali slovenstva, demokracije in krščanskih vrednot še vedno primarno pri srcu. Ne identificiramo se z nikakršno desnico (ta beseda ima v Italiji slab prizvok), ampak smo daleč od skrajne leve in skrajne desne pozicije.

Živimo in delamo za obstoj in razvoj slovenske narodne skupnosti in v naš program verjamejo naše članice, ki so zveste svojim koreninam in višjim idealom.

Kakšen je namen, poslanstvo Sveta slovenskih organizacij? Ali imate dovolj finančnih sredstev za svoje delovanje? Domnevam, da je zaradi krize teh sredstev premalo. Kakšen je sicer pri tem finančni vložek Italije in Slovenije?

Slovenci v Italiji kot celota, torej tisti, ki se čutimo povezani s SSO, pa tudi tisti, ki so v drugi krovni organizaciji, to je SKGZ, smo široko organizirani – od medijev do gledališča in navadne prosvete, ekonomske, športne in druge dejavnosti. Smo ena najbolj delavnih in dinamičnih narodnih skupnosti v Evropi, in če hočemo vse to obdržati, moramo imeti seveda tudi finančna sredstva. Vseh naših društev in organizacij je okrog 300 (seveda skupaj v obeh krovnih zvezah) in zato nujno potrebujemo močan finančni kisik. Italija in Slovenija nam za zdaj to omogočata in tako sledita v bistvu tistim državam v Evropi, ki to delajo v korist svojih manjšin za mejo; tako tudi Italija omogoča italijanski narodni skupnosti v Istri nemoteno in dobro delovanje.

Kakšni so danes odnosi med SSO in Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo, ki jo je do leta 1990 podpiral komunistični režim v Sloveniji?

Danes je sodelovanje med SSO in SKGZ kar dobro, ker se oboji zavedamo, da moramo imeti v nekaterih zadevah skupna ali pa vsaj nenasprotujoča si stališča tako do italijanskih oblasti kot do slovenske vlade oz. parlamenta. To je dobro za celotno našo narodno skupnost, ki si v bistvu le želi enotnosti med nami. Je pa bilo in bo najbrž še, ko bo govor o ozkih političnih in strankarskih interesih, kar pomeni mnogo slabe krvi, ker idejno različno mislimo, smo pač na različnih načelnih poteh. Tudi zgodovina nas z vso svojo krutostjo loči in imamo različne poglede na preteklost pa tudi na sedanost in njene probleme. Po moje bi vse to lahko padlo, če bi se politično strnili okoli ene same politične stranke, seveda slovenske, a videti je, da smo

tisti, ki tako mislimo, še daleč od realnosti in udejanjanja teh svojih vizij.

V vsi to problematiko pa potem padejo še takšni problemi, kot je npr. SLOMAK, kjer nekateri mislijo, da je povsem logično, da je SLOMAK, to je koordinacija slovenskih manjšin iz Italije, Avstrije, Hrvaške in Madžarske, vedno v rokah enih in istih ljudi, seveda iz levičarskega tabora.

Podoben je primer Slovenskega stalnega gledališča v Trstu, kjer so nekateri šli čez črko in duha obstoječega statuta ter na vsak način hoteli imeti svojega človeka in svoje ljudi na krmilu tega poklicnega gledališča. To ne gre; imeti pred očmi samo ideološke potrebe in ne želje po strokovnosti in po narodni enotnosti je napačno, tudi zgrešeno in škodljivo za celotno našo narodno skupnost.

Težko se je pač otresti vpliva in tudi slabih zgledov še iz časov polpretekle zgodovine. Žal je tako!

V čem je pomen Slovenske skupnosti, edine slovenske stranke v Italiji? Vemo, da pripadniki manjšine volijo različne stranke ...

Mislim, da sem na to vprašanje v bistvu že indirektno odgovoril, saj veljajo isti problemi, o katerih sem govoril, tudi za Slovensko skupnost, ki je edina slovenska stranka v Italiji.

Kakšen pa je položaj slovenskih medijev v Italiji? V Sloveniji se je v preteklosti predvsem veliko pisalo o finančnih težavah Primorskega dnevnika ...

Primorski dnevnik je edini dnevnik Slovencev v Italiji in dobiva v glavnem svoja finančna sredstva na podlagi italijanskih zakonov o dnevnem tisku. Mi si želimo, da bi Primorski dnevnik zares postal objektivno glasilo za vse Slovence v Italiji, sprejemljiv torej za vse, ne samo za nekatere, ki mislijo, da so njihovi principi večni. Šele ko bo vsak Slovenec zadovoljen z vsemi stališči v Primorskem dnevniku, bomo lahko rekli, da je to dnevnik nas vseh. Moram pa priznati, da se nekateri uredniki, časnikarji, sodelavci trudijo iti v to smer in da bo enkrat konec oznake za Primorski dnevnik, ki ga hočejo nekateri imeti kot glasilo samo levičarskih vizij, ker moderni čas kliče po novih in objektivnejših pogledih. Osebnostno si prizadevam in zelo upam, da bo do tega prišlo, in v tem prepričanju podpiram Primorski dnevnik v imenu SSO pred italijanskimi in slovenskimi oblastmi. Prav tako je naše podpore deležen ves preostali tisk v zamejstvu, to so tednik Novi glas v Gorici, revija Mladika, spletna stran Slomedia, Naš vestnik v Trstu, Dom in Novi Matajur na Videmskem, reviji za otroke Pastirček in Galeb, prav tako so tudi radijske in televizijske oddaje v slovenskem jeziku v sklopu RAI deležne naše stalne skrbi in vsestranske podpore.

► *V sredo ste na predstavitvi zbornika Upanje Pravica Svoboda v Ljubljani opozorili, da ste v Italiji vajeni vsako jutro prebrati več različnih svetovnonazorskih dnevnikov, v Sloveniji pa je kar sedem levo usmerjenih dnevnih časopisov in niti enega desnega. Izrazili ste prepričanje, da se bo to nekoč spremenilo ...*

Glede dnevnikov na celotnem slovenskem ozemlju pa tole: je mogoče, da so dnevniki (če se ne motim, jih je sedem) tako zelo enostransko na eni sami strani, da ni enega, pravim enega samega dnevnika, ki bi bil na strani opozicije? To je za današnje evropsko stvarnost nekaj nezaslišanega. Mislim, da ni nobene druge države v Evropi, ki bi bila v tem smislu na enaki ravni, kot je Slovenija.

Nastopili ste kot govorec na protestnem shodu Odbora 2014 pred Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije v Ljubljani. Zakaj?

Iz preprostega razloga, ker ljubim svobo-

Kako pa gledate na nenehno demoniziranje predsednika SDS Janeza Janše?

Z Janezom Janšo sem imel prve osebne stike, ko je bil predsednik slovenske vlade in je šest mesecev tudi predsedoval Evropski uniji, ki jo je v tem času imela pravico in dolžnost voditi Slovenija oz. njena vlada. Izkušnost, natančnost, strokovno vsesplošno znanje na različnih področjih, poglobljeno poznavanje celotne stvarnosti v Evropi je pri Janezu Janši prišlo zelo do izraza in prek njega si je Evropa o Sloveniji ustvarila najboljšo sliko. Tudi Svet za Slovence v zamejstvu in po svetu je Janša kot predsednik vlade odlično vodil.

Toda nenehno zaletavanje vanj, od četverice JBTZ do Depale vasi in nazadnje zadeve Patria, mi da misliti. Pa vsi ti policijski in sodni posegi seveda, vedno tik pred odločilnimi parlamentarnimi volitvami v Sloveniji. Ali ni to čudno? Če bi se kaj takega dogajalo v drugih evropskih državah, bi to ves svet ob-

manj pa daljnovidno, je pa stvar demokracije in demokratičnega strankarskega življenja. Tudi Italija ima kar nekaj strank, ki nastopajo tako, »tik pred zdajci«, to je po potrebi. Tu smo daleč od anglosaškega sistema, žal!

Kaj svetujete izvorno demokratičnim slovenskim strankam? Kako do zmage na naslednjih volitvah?

Slovenske zares demokratične stranke, tiste torej, ki so v svojih načelih in po svojem programu daleč od enoumja, morajo trdno stopiti skupaj, pustiti stare zamere ob strani, iskati le skupno dobro in skupno boljše prihodnost za ves slovenski narod doma, v zamejstvu in po svetu! Veliko napako bi napravili, če bi v Sloveniji iskali še četrto sredinsko stranko (ne govorim rad o desničarskih strankah), ker bi napravili samo uslugo tretjim silam.

Če bi pa, žalibog, tri središčne stranke ne našle kaj kmalu skupnega jezika, ampak celo poglobile razdor med njimi, se mi zdi neizogibna tretja pot. Najmočnejša stranka, ki je danes v opoziciji, to je SDS, naj išče dialog s Cerarjevo stranko ali z Židanovo že ustaljeno stranko v slovenskem političnem prostoru. Če te možnosti na obzorju nikakor ni, potem je treba v opoziciji stalno, dobro, konstruktivno, a načeloma nepopustljivo delati noč in dan, dokler se pač »Kranjcem vremena ne bodo zjasnila«.

Še za konec. Kaj pričakujete od Slovenije, da bo storila, da bo slovenski narodnostni prostor čim bolj povezan? Verjetno mora najprej poskrbeti, da se sama izvleče iz krize ...

Živimo v zelo težkih ekonomskih razmerah. Mladi gredo žal v svet po vsakdanji kruh, brezposelnost je grozljiva, država nenasična v svojih zahtevah. Bojimo se privatizacije, bojimo se resnične svobode in demokracije, to je za Slovenijo lahko usodno, saj jo zna ocean močnih evropskih držav mimogrede uničiti na njeni poti svobode, demokracije, slovenske državnosti. Močni sosedje so vedno za našim vogalom.

Ob tem pa še sklepna misel: ne bojimo se dejstva, da imamo svojo državo, in to po tisočletju hrepenenj in sanj, imejmo zato radi to državo, ki smo si jo izborili (tudi zamejski Slovenci!), varujmo svoj jezik, zgodovino, izobešajmo slovensko zastavo povsod tam, kjer nam to zakoni omogočajo, tudi na ljubljanskem gradu, kot zna to Italija pri nas dobro delati. In zapojmo slovensko himno tako, kot jo je naš genij France Prešeren zapisal, vsaj v dveh kiticah! Italijanska himna ima veliko kitic, pa jo italijanski državljani kljub dolgosti radi prepevajo povsod, na vseh manifestacijah, kulturnih in športnih dogodkih, Slovenci pa eno samo kitico, pa še to zaradi tega, da smo se proti Prešernovi volji izognili besedi Bog. Čas je, da stopimo na pravo, slovensko pot. Bomo tega sposobni? ■

do, pravico in resnico. V svojem življenju sem skušal vedno slediti tem svojim načelom, ker sem prepričan, da je družba brez svobode besede in misli, brez pravnega reda, brez normalnega iskanja resnice obsojena na propad oz. na vsaj osiromašeno životarjenje.

To velja tudi za sedanjí čas in sedanjó družbo, tudi slovensko, morda bolj kot kdaj prej. Nenehno se pojavlja nekaj novega, tudi velika skrb za mir pri nas, v Evropi in po svetu, in vemo, da je vsaka krivica, vsaka laž lahko za vse nas nekaj usodnega.

Zato sem nastopil kot govorec pred ljubljanskim sodiščem, ker menim, da gredo nekateri na nevarno pot sovraštva, neutemeljene ilhte, ideološke nestrpnosti. Spomnim se sedemdesetih let, ko sem bil v glavni sodni dvorani v Ljubljani navzoč na procesu proti Marjanu Rožancu. Grenki spomini na človeka, pisatelja in misleca, ki je bil zaradi svojih misli klican pred sodnike – kot Sokrat pred davnimi leti.

sodil. Slovenija pa je tu brez moči. Pa je važno, se sprašujem, nekoga obsojati na tak način, samo na podlagi trhljih indicov, brez trdnih dokazov? Že nešteto krat smo brali povsod, tudi v tržaškem Piccolu, to obtožnico in posledično obsodbo: neznanega dne v neznanim kraju ob neznani uri z neznanimi osebami ... Je to evropsko? Je to pravo pravo?

Sicer pa bo čas prinesel svoje in čas ter odločitve z njim bodo neusmiljene, tako je pač moje mnenje, zato sem bil tam, ker mi je pri srcu težko za vsakogar, ki po krivici trpi. Da ne govorim o širjenju lažnih zgodb tudi v zamejstvu, npr. o klinikah, ki naj bi jih imel Janez Janša po vsem svetu, pa o njegovih otrocih ... Barbarstvo, ki mu ni para v Evropi. Zato sem bil tam, ker sem na strani preganjanih in trpečih.

Se vam zdi nenavadno, da v Sloveniji kar naprej nastajajo nove leve stranke pred volitvami?

To morda ni najbolj vzorno in pametno, še